

Ministerieel besluit tot bescherming als monument van een deel van de Broederschool Hiëronymieten, met voormalige Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus en schoolkerk, twee schoolvleugels, ereperk met buste Vader Theodoor, voorbouw en hoofdgebouw van het Instituut O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Sint-Niklaas

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 12.3.1; laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het ministerieel besluit van 11 december 2013 tot vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen deel van de Broederschool Hiëronymieten, met voormalige Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus en schoolkerk, twee schoolvleugels, ereperk met buste Vader Theodoor, voorbouw en hoofdgebouw van het Instituut O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Sint-Niklaas;

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door Onroerend Erfgoed en gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 2 oktober 2014;

Gelet op het ministerieel besluit van 19 december 2014 houdende termijnverlenging van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen deel van de Broederschool Hiëronymieten, met voormalige Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus en schoolkerk, twee schoolvleugels, ereperk met buste Vader Theodoor, voorbouw en hoofdgebouw van het Instituut O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Sint-Niklaas;

Overwegende dat na bijkomend nazicht en onderzoek het dossier ongewijzigd wordt voortgezet;

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten:

Wegens de historische, de artistieke en de sociaal-culturele waarde als monument:

Deel van de Broederschool Hiëronymieten, met de voormalige Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus Instituut en schoolkerk, twee schoolvleugels, ereperk met buste Vader Theodoor, voorbouw en hoofdgebouw van het instituut O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen, gelegen in Sint-Niklaas, Kroonmolenstraat 4 - Nieuwstraat 75

bekend ten kadaster:

Sint-Niklaas, 3de afdeling, sectie E, perceelnummer 1269V (deel)
zoals afgebakend op bijgevoegd plan.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Historische waarde:

De aanwezigheid van de Broeders Hiëronymieten in het stadscentrum is binnen de bewonings- en ontwikkelingsgeschiedenis van Sint-Niklaas historisch belangwekkend. Teruggaand op een stichting in 1826 van een jongensweeshuis door de Commissie van Godshuizen, vanaf de jaren 1839 geleid door Broeders Hiëronymieten, groeide de Broederssite in de loop van de 19de en 20ste eeuw uit tot een belangrijk centrum van onderwijs en geestelijke gezondheidszorg. De nieuwe congregatie startte in 1840, volgens het gedachtengoed van patroonheilige Hiëronymus Emiliani, kosteloos onderwijs voor weesjongens en arme wijkkinderen. In 1850 werd een krankzinnigengesticht bij het moederklooster opgericht dat de basis vormde voor een modern centrum voor geestelijke gezondheidszorg. De zorg voor psychische patiënten is tot op heden één van de pijlers van de werking van de congregatie.

In 1865 werd het onderwijsaanbod met de oprichting van het O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen pensioonaat uitgebreid en gericht op het begoede burgerkind. Het instituut evolueerde in de 19de en begin 20ste eeuw tot een kwalitatief gebouwenensemble van twee 19de-eeuwse spiegelende schoolvleugels, een imposante neogotische schoolkerk van 1870-1872 met behouden neogotisch interieur toegeschreven aan E.H. De Roubaix en een eclectische voorbouw van 1909 naar ontwerp van architect Waterschoot gegroepeerd rond een ereperk met de buste van de eerste Broeder Overste en grondlegger van de congregatie, Vader Theodoor.

De Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus Instituut ontworpen door August en Leander Waterschoot ten oosten van de schoolkerk, werd door de Broeders Hiëronymieten in 1923 ingericht om tegemoet te komen aan het tekort aan wetenschappelijk onderbouwd landbouwonderricht als antwoord op de landbouwcrisis in Vlaanderen.

Het monumentale inkomgebouw in art-decostijl van 1932, met prachtig art-deco-interieur, van August en Leander Waterschoot, visualiseerde het optimisme en de vernieuwing waarvoor de Broederschool en de congregatie in de jaren 1930 stond. De architecten Waterschoot werkten samen met gerenommeerde progressieve christelijke kunstenaars zoals Eugene Yoors, de drijvende kracht achter de Pelgrimbeweging, en beeldhouwer Robert Van de Velde.

Historische, in casu architectuurhistorische waarde:

Het complex van het O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen Instituut en van de voormalige Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus Instituut is architectuurhistorisch representatief voor een historisch gegroeide schoolsite in stedelijke context. Het indrukwekkende complex, in kern opklimmend tot 1826, omvat gebouwen uit de tweede helft van de 19de eeuw, de jaren 1920 en 1930 naar ontwerp van gerenommeerde architecten in neogotische, eclectische en art-decostijl. Deze constructies zijn exemplarisch voor de gangbare bouwevoluitie van onderwijsgebouwen vanaf het

midden van de 19de eeuw.

De twee parallelle schoolvleugels van 1868 en 1876, opgetrokken in een typerende baksteenbouw met opengewerkte rondboogarcade en vanouds ingericht als feest- en slaapzalen, zijn kenmerkend voor midden 19de-eeuwse schoolarchitectuur. In de jaren 1930 werd de feestzaal in art-decostijl aangepast. Het kleurrijke loodglas in art-decostijl met gestileerde allegorische voorstellingen versterkt de architectuurhistorische waarde nog.

De centraal ingeplante schoolkerk naar ontwerp van geestelijk directeur De Roubaix van 1870-1872 is architectuurhistorisch representatief voor een neogotische eenbeukige kerk van vijf traveeën met vijfzijdige absis. De vierkante voorgeveltoren met hoge en van ver zichtbare torenspits domineert de erekoer. Het beeldbepalende silhouet markeert de schoolsite in de wijde omgeving en symboliseert het 19de-eeuwse christelijke profiel en maatschappelijke betekenis van de congregatie. De schoolkerk is exemplarisch voor neogotische Sint-Lucasarchitectuur onder meer gekenmerkt door een stilistische afstemming tussen interieur en exterieur. De gebedsruimte bewaard een kwalitatieve neogotische decoratie, kleurrijke wandschildering en polychrome tegelvloer met wijnrankmotief in de middengang. Ook voor de kerk ontworpen neogotische hoogaltaar, gepolychromeerde engelenbeelden met lantaarn, twee biechtstoelen met houtsnijwerk, koorgestoelte voor de Broeders, communiebank, bidbanken, kruisweg, Walckerorgel en andere bleven in situ bewaard.

De drie bouwlagen tellende voorbouw met kleurrijk parament in eclectische stijl van 1909 ontworpen door architect Waterschoot, is illustratief voor begin 20ste-eeuwse schoolarchitectuur. De Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus Instituut naar ontwerp van de architecten August en Leander Waterschoot van 1923 is kenmerkend voor een schoolgebouw met U-vormige plattegrond met praktijkgerichte functie.

Het imposante hoofdgebouw van 1932 gerealiseerd door (huis)architecten August en Leander Waterschoot in samenwerking met kunstenaars Robert Van de Velde en Eugene Yoors is representatief voor een schoolvleugel in vernieuwende art-decostijl. Zowel in- als uitwendig getuigt het gebouw van de nieuwe stijlstromingen in de jaren 1930.

Artistieke waarde:

Binnen het oeuvre van de Sint-Niklase architecten August en Leander Waterschoot zijn de bouwprojecten op de schoolsite van de Broeders Hiëronymieten typologisch en stilistisch exemplarisch en getuigen ze van een grote vakkennis en artistieke kwaliteit. De kleurrijk uitgevoerde voorbouw van het O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen Instituut van 1909 is illustratief voor de eclectische architectuur van August Waterschoot uit het begin van zijn carrière. De Vrije Middelbare Landbouwschool Sint-Isidorus Instituut van 1923 ontworpen door vader en zoon Waterschoot, geldt als hun eerste creatie met verwerking van uitgesproken art-decomotieven. Het hoofdgebouw van het O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen Instituut van 1932 is binnen hun repertoire van een uitzonderlijke kwaliteit en hun stijlzuiverste voorbeeld van een art-decorealisatie in Vlaanderen, uitgevoerd met hoogwaardige materialen en in samenwerking met de internationaal gerenommeerde glazenier Eugene Yoors en beeldhouwer Robert Van de Velde.

Het centrale glasraam met de kleurrijke voorstelling van 'Christus Koning', axiaal geplaatst in de hal van de voorbouw en geïntegreerd in de architectuur, is illustratief voor de vernieuwende stijl en techniek van Eugene Yoors. Het kenmerkende gebruik van grote glasvlakken en felle contrasterende kleurstelling versterkt de art-deco-architectuur. Het thema van de verheerlijking van Christus' koningschap is illustratief voor de hernieuwde christianisering, die op gang kwam binnen de kerk in de jaren 1920 en aansluiting vond bij de kunstenaarsvereniging 'De Pelgrimbeweging' (1924-1931) waar Yoors drijvende kracht achter was.

Sociaal-culturele waarde:

De kloostergemeenschap en site van de Broeders Hiëronymieten te Sint-Niklaas is sociaal-cultureel zeer betekenisvol en representatief voor de historische ontwikkeling van de wezen- en geestelijke gezondheidszorg en het onderwijs binnen en buiten de stad Sint-Niklaas. Officieel erkend in 1839 door Mgr. Delebecque en geplaatst onder de bescherming van de Heilige Hiëronymus Emiliani, stond de congregatie aanvankelijk in voor de dagelijkse leiding van het in 1826 door de Commissie van Godshuizen gestichte jongensweeshuis. Vanuit het moederklooster richtten de Broeders Hiëronymieten in de 19de en 20ste eeuw over gans Vlaanderen scholen, weeshuizen en (krankzinnigen)gestichten op waarvoor ze tot op heden instaan.

Het belang van de eerste Overste, Vader Theodoor die de congregatie gedurende 58 jaar leidde, is duidelijk herkenbaar door zijn bronzen borstbeeld naar ontwerp van de Sint-Niklase kunstenaar Jozef Horenbant van 1907 en ereperk geplaatst in de as van de inkompartij.

Het Instituut O.-L.-Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Sint-Niklaas, in oorsprong gericht op begoede burgerkinderen, was ook een kweekschool van tal van lokale prominenten, politici en kunstenaars. Oud-leerlingen August en Leander Waterschoot (architecten) en Robert Van de Velde (beeldhouwer) droegen onder meer bij aan de verdere uitbouw van de school.

Door de omvang en inplanting van de schoolcomplex, is de gebouwsite tot op heden zeer beeldbepalend en herkenbaar in het straatbeeld. Ook de maatschappelijke betekenis van het katholieke onderwijs en van de congregatie is door de gekozen architectuurstijlen zeer herkenbaar en afleesbaar.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De voorschriften bepaald in hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.

Brussel,

27 MEI 2015

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS